

**Een kwalitatief onderzoek naar de rol van de decaan bij
de profiel- en vakkenkeuze volgens havo- en vwo-
leerlingen.**

Student: M. Faber (S3971007)

Begeleiders: prof. dr. H. Korpershoek en I.J.M. Wichgers, Msc

Tweede beoordelaar: dr. A. Zuurmond

Rijksuniversiteit Groningen

Faculteit der Gedrags- en Maatschappijwetenschappen

Bachelorwerkstuk Pedagogische Wetenschappen

Juni 2022

Abstract

In the Netherlands students in secondary education have to make a study profile choice around the age of 15. With this choice the students choose a number of subjects in which they take their final exam. It is an important choice because it affects future career possibilities and personal development of students. That is why it should be a well-considered choice. The student counselor is someone who can help the students with their study profile choice. In this research, the role of the student counselor in making the study profile choice from the perspective of students has been examined. Because not much is known about what the students think of the guidance from the student counselor. In this qualitative research 11 semi-structured interviews were conducted. They were conducted with 33 senior general secondary and pre-university education students. From the interview data five themes emerged: the student counselor as information provider, conversations with the student counselor, guidance from the student counselor in making the study profile choice, the actual influence of the student counselor and the advice for the student counselor from the students and needs of the students. All themes are described from the student's perspectives. The overall conclusion is that, for most of the students, the student counselor plays a role in making the study profile choice, in most cases as a source of information or influencing the choice making process. There is, however, a lot of variety in the perspectives of the students. A recommendation for further research is to go deeper into the role of the student counselor during the interviews with the students by asking more questions about what the role entails and to give examples of the role. Recommendations for educational practice include that the student counselor should give more information about the study profile choice and to have more attention for personal guidance.

Inleiding

Sinds de wetwijziging in de Wet op het Voortgezet Onderwijs van 1997 zijn zowel op de havo als op het vwo verplichte profielkeuzes ingevoerd. Deze onderwijsvernieuwing wordt ook wel de tweede fase genoemd. De invoering had als doel de aansluiting tussen havo en vwo en het hoger onderwijs te verbeteren. De profielen zijn onderverdeeld in vier keuzes: cultuur en maatschappij, economie en maatschappij, natuur en gezondheid en natuur en techniek (Van Langen et al., 2006). Binnen deze profielen zijn bepaalde vakkencombinaties verplicht en is er ruimte aanwezig om extra vakken toe te voegen. De gekozen vakken worden vanaf de bovenbouw gevolgd en in deze vakken doen de leerlingen het eindexamen. In het voortgezet onderwijs in Nederland moeten havo- en vwo-leerlingen rond hun vijftiende en zestiende levensjaar een keuze maken tussen bepaalde vakken en profielen. Dit is een kritieke tijd in het leven waarin jongeren gaan nadenken over bepaalde doelen die te maken hebben met hun loopbaan (Murcia et al., 2020). Het zijn belangrijke keuzes en deze worden vaak als moeilijk ervaren (Salami & Aremu, 2007). De profiel- en vakkenkeuze is namelijk van invloed op de latere beroepsmogelijkheden en persoonlijkheidsontwikkeling van de leerlingen (Kaenders & Top, 2003).

Het is van belang dat de profiel- en vakkenkeuze weloverwogen wordt gemaakt. Voor studies na het voortgezet onderwijs zijn er bijvoorbeeld soms specifieke eisen om toegelaten te kunnen worden. Het is namelijk mogelijk dat het halen van bepaalde vakken in het voortgezet onderwijs een vereiste is. Wanneer een studie wordt gekozen die achteraf niet gewenst bleek te zijn, is dit in sommige gevallen terug te leiden naar een niet weloverwogen profielkeuze in het voortgezet onderwijs (Timmer, 2013).

Het is daarom belangrijk dat leerlingen goed worden begeleid bij het maken van de profiel- en vakkenkeuze, zodat een weloverwogen keuze kan worden gemaakt. Volgens Siddiky en Akter (2021) hebben decanen, mentoren en leraren een belangrijke rol bij de profiel- en vakkenkeuze van de leerlingen. Vooral decanen spelen hierbij een significante rol, aldus Siddiky en Akter (2021). De decanen zijn de belangrijkste bron van informatie over de vervolgopleidingen (Bryan et al., 2011). De decanen zorgen voor een ondersteunende relatie met de leerlingen waar informatie en middelen worden aangeboden aan de leerlingen. Dit om de weg van leerlingen naar vervolgopleidingen te vergemakkelijken (Bryan et al., 2011 geciteerd in Bryan et al., 2022). Daarnaast helpen de decanen de leerlingen bij hun keuze en geven hierover informatie en voorlichting (Borghans et al., 2015). Sommige onderzoeken vermelden dat decanen beschouwd worden als de personen die de potentie van de leerlingen

beschermen en helpen leerlingen kennismaken met beroepsmogelijkheden (Schmidt et al., 2012 geciteerd in Murcia, et al., 2020). Binnen dit onderzoek wordt de aandacht dan ook gevestigd op de begeleiding door decanen vanuit het perspectief van de leerlingen bij het maken van de profiel- en vakken keuze.

De sociaal-cognitieve carrière theorie (SCCT) is één van de meest centrale theorieën over loopbaanontwikkeling. Met deze theorie kan verklaard worden (1) hoe mensen geïnteresseerd raken, (2) hoe doelen gesteld worden en (3) hoe voornemens in de onderwijs- en werkomgeving ontwikkelen (Betz, 2007; Lent et al, 2000; Lent et al., 2008; Vasten, 2005 geciteerd in Dutta et al., 2019). Het begrip zelfeffectiviteit speelt een belangrijke rol in deze theorie. Dit houdt in dat een persoon vertrouwen heeft in zijn of haar eigen bekwaamheid en capaciteiten om een bepaalde taak tot een succes te brengen (Bandura, 1986). Bandura (1986) stelt vast dat zelfeffectiviteit iemands beroepskeuze, academische prestaties en volharding van een doel beïnvloedt. De SCCT is een uitbreiding op de algemene sociaal-cognitieve theorie van Bandura (1986) om academische prestaties en loopbaanontwikkeling te verhelderen. De SCCT bestaat uit drie constructen: (1) interesseontwikkeling, (2) het maken van keuzes en (3) prestaties. Daarnaast bestaat het uit drie contextuele factoren, namelijk: (1) persoonsfactoren, bijvoorbeeld de mate van zelfeffectiviteit, (2) omgevingsfactoren, bijvoorbeeld sociale steun en obstakels en (3) gedragsmatige factoren, bijvoorbeeld implementatie van doelen (Dutta et al., 2019). De rol van de decanen valt binnen de omgevingsfactoren. Wanneer deze gunstig zijn en een goede ondersteuning plaatsvindt dan zal de persoon in kwestie eerder hun loopbaankeuzes omzetten in doelen (Lent et al., 2000). De omgevingsfactoren kunnen van invloed zijn op de loopbaanontwikkeling van individuen (Garcia et al., 2012). De theorie kan in dit onderzoek helpen om te verklaren dat leerlingen de loopbaankeuzes niet geheel individueel maken. De sociale omgeving, zoals de decaan, kan daar invloed op hebben. Daarnaast kan de sociale omgeving invloed hebben op de interesses, persoonlijke doelen en zelfeffectiviteit van de leerlingen, omdat de leerlingen hierover spreken. In dit onderzoek staat de decaan centraal als de persoon waarmee ze hierover kunnen spreken. Kortom, is het van belang om naar de sociale omgeving te kijken, omdat de sociale omgeving een relevante rol zou kunnen spelen voor leerlingen bij het maken van de profiel- en vakkenkeuze.

In dit onderzoek kan met behulp van het perspectief van de sociaal-cognitieve loopbaantheorie een bijdrage worden geleverd aan het vergroten van wetenschappelijke kennis over de profiel- en vakkenkeuze van havo- en vwo-leerlingen, door de rol van decanen bij de profiel- en vakkenkeuze verder uit te diepen. Daarnaast heerst binnen de wetenschap

nog onbekendheid over wat de specifiek de rol is van decanen volgens leerlingen bij het maken van de profiel- en vakkenkeuze (Chinyamurindi et al., 2021). De percepties van leerlingen zelf zouden immers af kunnen wijken van de daadwerkelijke rol van decanen bij de profiel- en vakkenkeuze. Deze ontbrekende informatie kan voor verheldering zorgen en mogelijk ook voor verbetering. Wanneer meer duidelijkheid wordt gecreëerd over de rol van de decaan vanuit het perspectief van de leerlingen kunnen decanen hun begeleiding waar mogelijk beter aansluiten op de ondersteuningsbehoeften van de leerlingen.

Het doel van dit onderzoek is om meer inzicht te krijgen in de rol van de decanen volgens leerlingen en waar mogelijk verbeteringen plaats kunnen vinden in de profielkeuzebegeleiding. De onderzoeksvraag luidt als volgt: *Wat is de rol van decanen bij het maken van de profiel- en vakkenkeuze vanuit het perspectief van havo- en vwo-leerlingen?*

De verwachting is dat de decaan volgens de leerlingen een relevante rol speelt bij de profiel- en vakkenkeuze, omdat de decaan ondersteuning zou kunnen bieden die hier specifiek op aan sluit (Siddiky & Akter, 2021). De decaan biedt informatie en voorlichting over wat voor invloed de keuze kan hebben op latere beroepsmogelijkheden (Borghans e.a., 2015).

Methode

Onderzoeksdesign

Om antwoord te geven op de onderzoeksvraag is een kwalitatief onderzoek uitgevoerd. Bij kwalitatief onderzoek is de focus gelegd op onderwerpen die met de betekenisgeving van mensen aan hun sociale omgeving te maken hebben. Daarom is binnen dit onderzoek gebruik gemaakt van een kwalitatieve inhoudsanalyse om bepaalde onderwerpen vanuit het perspectief van de respondenten weer te kunnen geven. Het principe hiervan is dat het doel beschreven en eventueel verklaard kan worden (Boeije, 2005). Met het doel is in dit onderzoek het in kaart brengen van de rol van de decaan bij het maken van de profiel- en vakkenkeuze volgens de leerlingen bedoeld. Binnen dit kwalitatieve onderzoek zijn semigestructureerde interviews afgenomen bij havo- en vwo-leerlingen van meerdere scholengemeenschappen verspreid door heel Nederland.

Participanten

De data die gebruikt zijn voor dit onderzoek zijn verzameld in het kader van het Flow-VO project. Voor het project zijn de scholengemeenschappen aan de hand van een heterogene steekproef geworven. De scholengemeenschappen hebben een verschillende spreiding en

locatie. De ene school heeft een vestiging in een dorp en de andere in de stad. Er zijn alleen scholengemeenschappen benaderd die op minimaal twee niveaus onderwijs bieden. In totaal zijn er 38 semigestructureerde interviews afgenomen bij 131 leerlingen van 14 verschillende scholengemeenschappen. Hiervan zijn in dit onderzoek 11 interviews gebruikt die bij in totaal 33 havo- en vwo-leerlingen zijn afgenomen. De interviews zijn afgenomen op vijf scholen. Op één school is ook bij drie leerlingen die het gymnasium volgen een interview afgenomen. De meeste leerlingen zaten op dat moment in het schooljaar waarin ze de profiel- en vakkenkeuze moesten maken. Dit is bij havo- en vwo-leerlingen in de derde klas.

De leerlingen op de deelnemende scholen zijn via een gelegenheidssteekproef geworven. Deze werving is niet volledig gerandomiseerd. De mentoren hebben namelijk meestal zelf de leerlingen uitgekozen die deel mochten nemen aan de interviews. De leerlingen hebben de vrijheid gehad om te weigeren. Uiteindelijk zijn de interviews afgenomen in groepjes van drie leerlingen.

Meetinstrument

De interviews zijn afgenomen met behulp van een vaste interviewleidraad. Deze leidraad is opgesteld aan de hand van een literatuuronderzoek en deels aangepast aan de verschillende scholen, zodat de leidraad aansluit op de verschillende onderdelen van de begeleiding. De leidraad is bij elk groepje leerlingen op dezelfde manier gebruikt, maar het is een semigestructureerd interview. Wanneer bepaalde onderwerpen tijdens het interview belangrijk waren dan werd hier dieper op in gegaan en als iets niet relevant bleek, hoefde er niet diep op in worden gegaan. Tijdens de interviews was dus ook ruimte voor de interviewer om door te vragen op bepaalde antwoorden en af te wijken van de vaste leidraad.

De belangrijkste thema's binnen het interview waren: het doel van de profielkeuze, profiel- en vakkenkeuze van leerlingen en motivatie, ervaren invloed van significante anderen en de ervaringen van de profielkeuzebegeleiding. Voorbeeldvragen van het interview die relevant waren om de rol van de decaan in kaart te brengen, waren: 'En vertel eens over die decaanlessen: wat gebeurt er dan, wat moet je dan doen?', 'En wat vinden jullie daar dan van, van de van de decaanlessen?' en 'En kun jij eens vertellen met wie jij allemaal hebt gepraat en hoe belangrijk die dan waren?'

De interviews duurden in totaal tussen de 45 en 60 minuten met een range van 30 tot 90 minuten en zijn op de desbetreffende scholen afgenomen. Voorafgaand aan het interview is een toestemmingsbrief getekend door één van de ouders of verzorgers van de leerlingen en de leerlingen zelf en is een informatiebrief over het onderzoek meegegeven. Bij het transcriberen van de interviews zijn de leerlingen geanonimiseerd.

Procedure

De interviews zijn fysiek in de periode januari 2019 tot september 2020 afgenomen. Bij de interviews is gebruik gemaakt van geluidsopnames. Met behulp van de opnames zijn de interviews naderhand getranscribeerd. Niet iedereen heeft toestemming gegeven voor het maken van geluidsopnames. Bij deze leerlingen zijn alleen notities gebruikt.

Analyse

De transcripten zijn op thematische wijze geanalyseerd via het programma Atlas.ti. Om antwoord te geven op de onderzoeksvraag worden 11 transcripten gedetailleerder geanalyseerd op thematische wijze. Hierbij is open, axiaal en selectief gecodeerd.

Vervolgens is via inductieve wijze de codeboom verder uitgebreid (Elo et al., 2014). Met de stappen van de Constant Comparative Method (CCM) is gewerkt bij het analyseren. Dit houdt in dat ten eerste binnen alle interviews vergelijkingen zijn gemaakt met de betreffende geïnterviewden. Wat zeggen wil dat de tekst is onderverdeeld in codes, zodat van elk tekstfragment duidelijk is wat het hoofdonderwerp is. Codes die hierbij bijvoorbeeld naar voren zijn gekomen, zijn: wat de lessen van de decaan inhouden volgens de leerlingen (roldecaan_lessen) en in hoeverre de decaan van invloed is geweest op de daadwerkelijke profiel- en vakkenkeuze van de leerlingen (roldecaan_daadwerkelijkekeuze). De gehele codeboom staat in bijlage één. Door de passages van de transcripten te labelen wordt het makkelijker om de hoofdboodschap van de leerlingen duidelijk te beschrijven (Boeije, 2002). In deze stap is gekeken in hoeverre de passages, die hetzelfde label hebben gekregen, overeenkomen of verschillen. Het is hierbij mogelijk dat bepaalde tekstfragmenten meerdere codes bevatten, omdat het informatie inhoudt die aansluit bij meerdere codes. Verder is gekeken of het verhaal een consistente lijn heeft waaruit de hoofdboodschap duidelijk wordt. Aan het eind van de eerste stap is van elk interview een samenvatting en codeboom en is er een voorlopige index van codes en memo's die het analyseproces beschrijven (Boeije, 2002). In de tweede stap zijn vergelijkingen gemaakt tussen interviews van de verschillende scholen en niveaus. In deze stap is het belangrijk om te kijken naar de tekstfragmenten die dezelfde codes hebben gekregen tussen de interviews en om deze te vergelijken. Op deze wijze zijn de interviews gegroepeerd aan de hand van bepaalde criteria. De interviews zijn als geheel nogmaals vergeleken met elkaar. Hierdoor is het onderwerp nog verder geconceptualiseerd. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van axiale codering. Dit houdt in dat gezocht wordt naar relaties tussen codes, zodat codes worden geordend naar onderwerpen. Uit deze stap zijn drie hoofdthema's naar voren gekomen. Ten eerste de rol van de decaan als informatievoorzieners. Hierbij hoort onder andere de code die de lessen van de decaan inhoudt (roldecaan_lessen).

Ten tweede het thema die de hulp van de decaan bij de keuze weergeeft. Een code die hierbij hoort is in hoeverre de decaan open staat voor hulpvragen (Roldecaan_hulpvragen). Ten derde zijn de ervaringen van de leerlingen ten opzichte van de decaan naar voren gekomen als thema. Een code die hierbij hoort is het advies van de leerlingen voor de decaan (Roldecaan_adviesvanleerlingen). Verder is er nog gekeken of er eventueel nieuwe codecombinaties mogelijk zijn. Uiteindelijk is de codeboom compleet gemaakt en is inzichtelijk welke thema's relevant zijn (Boeije, 2002).

Resultaten

Tijdens het analyseren van de interviews zijn vijf thema's naar voren gekomen. Deze thema's geven de verschillende rollen van de decaan weer vanuit het perspectief van de leerlingen. Het eerste thema houdt de rol van *informatievoorzieners* in. Het tweede thema gaat in op de *gespreksvoering* met de decaan. Ten derde wordt in gegaan op het thema *begeleiding* bij de profiel- en vakkenkeuze. Vervolgens wordt bij het vierde thema ingegaan op de *daadwerkelijke invloed* van de decaan op het maken van de profiel- en vakkenkeuze. Als laatste worden de *behoeften en adviezen* van leerlingen ten opzichte van de decaan weergegeven.

Informatievoorziening door decaan

Van de 33 leerlingen geven 27 aan dat de decaan informatie heeft gegeven over wat er komt kijken bij de profiel- en vakkenkeuze. Op vier van de vijf scholen heeft de decaan één of in de meeste gevallen meerdere lessen gegeven. De lessen die door de decaan worden gegeven, zijn op verschillende manieren ervaren door de leerlingen. Op alle scholen is de begeleiding van de decaan veelal hetzelfde ervaren, maar tussen de scholen ervaren de leerlingen de lessen verschillend. Zo heeft vwo-leerling 4 van school 2 de decaanlessen als volgt ervaren: "Voor de decaanles had ik echt nog geen flauw idee over vakkenpakketten en hoe dat allemaal in elkaar zat en nu hebben ze het uitgelegd en snap ik het wel gewoon of nou ik snap 't ja.". Havo-leerling 2 van school 2 zegt over de decaanlessen: "Hielp wel mee met ... kiezen.". Dit geldt ook voor havo-leerlingen 1 en 3 van school 2. Ze geven aan dat ze veel informatie krijgen van de decaan. Vwo-leerling 2 van school 6 zegt over de informatievoorziening door de decaan dat het "ook niet per sé super veel [is], maar wel gewoon dat je genoeg informatie hebt om het zelf wel te beslissen.". Havo-leerling 1 van school 6 denkt over de opdrachten van de decaan "wat heb je daar nou aan bij je profielkeuze?" en noemt de vragen behorende bij de opdrachten als "beetje zinloze vragen.". Zo zegt havo-leerling 2 van school 8 over de contactmomenten met de decaan dat

“hij vertelde wel goede dingen, maar hij ging niet echt de diepte in, die gewoon de basic dingen, die je gewoon moet weten, niet echt verder d'r in.”.

Gespreksvoering met decaan

Tussen de scholen is een verschil in het hebben van een individueel gesprek tussen de leerling en de decaan. De havo- en vwo-leerlingen van school 11 hebben geen gesprek gehad. Op school 6 heeft ook geen gesprek plaatsgevonden. De leerlingen geven wel aan dat er mogelijkheid was tot een gesprek. Op school 8 hebben twee leerlingen een gesprek gehad met de decaan, maar de rest niet. Alleen op school 2 hebben alle leerlingen verplicht een individueel gesprek met de decaan gevoerd. De inhoud van het gesprek wordt door havo-leerling 1 van school 2 als volgt beschreven: “Je kwam bij de decaan en ... dan ging ze eigenlijk vragen ... wat is je eigen keuze en dan ... ging zij kijken kan dat eigenlijk wel.” Vwo-leerling drie van school acht vertelt dat “ik moest een keer met m'n ouders op gesprek met de decaan (...) ik zat nog te twijfelen.”

Begeleiding van decaan bij profiel- en vakkenkeuze

Wanneer het gaat om hulp die de decaan biedt, geven 14 van de 33 leerlingen uit zichzelf aan dat ze een gesprek met de decaan kunnen aanvragen. Tijdens het interview is geen specifieke vraag gesteld hiernaar, waardoor het mogelijk is dat er meer leerlingen zijn die deze mogelijkheid hebben. Zo zegt vwo-leerling 3 van school 6: “Maar je kon wel een gesprek met [decaan vwo] aanvragen als je het niet wist”. Dit wordt bevestigd door leerling 1 en 2 van school 6.

Daarnaast geven 15 van de 33 leerlingen aan dat tijdens de begeleiding van de decaan naar de cijferlijst wordt gekeken. De leerlingen leggen uit dat de decaan overlegt met andere leraren en/of met de leerlingen zelf. Ze overleggen of de cijfers hoog genoeg zijn om te kiezen in het vakkenpakket of dat het beter is voor de leerlingen om een ander vak te kiezen vanwege de cijfers. Havo-leerling 2 van school 8 geeft aan dat de “(...) [Decaan] die ging kijken naar m'n cijfers en die vond dat ik C&M, dat ik daar het beste in ben.”

Invloed decaan bij daadwerkelijke keuze

Wanneer specifiek gevraagd wordt aan de leerlingen wie invloed heeft gehad op de profiel- en vakkenkeuze, geven 12 leerlingen aan dat de decaan invloed heeft gehad. Zo geeft havo-leerling 2 van school 2 aan dat “de decaan heeft ook wel heel veel geholpen.”. De invloed is op meerdere gebieden naar voren gekomen. Zo geven vijf leerlingen aan dat de individuele gesprekken met de decaan van invloed zijn geweest op de profiel- en vakkenkeuze. Daarnaast geven vijf leerlingen aan dat de lessen van de decaan helpen bij het maken van de profiel- en vakkenkeuze en in sommige gevallen van invloed zijn geweest. Zo

geeft havo-leerling (jongen) van school 2 aan dat de lessen helpen met kiezen, omdat ‘‘je veel meer informatie [kreeg] dus je wist ook gewoon precies wat je wou.’’. Dit wordt aangevuld door havo-leerling 1 van school 2, ze zegt: ‘‘En bij welk profielkeuze welke opleidingen hoorde.’’. Vwo-leerling 2 van school 2 geeft aan dat de decaan de meeste invloed heeft gehad. De leerling zegt:

‘‘Ja ik denk dat de decaan zeg maar die die weet wel een beetje uh.. ja die weet meer in het algemeen enzo en alle vakkenpakketten en als jij dan een beetje vertelt wat je ongeveer wil, dan denk ik dat zij of hij dan wel je het meeste je advies kan geven omdat die er gewoon heel ervaren mee is.’’.

Ook geven 11 leerlingen aan dat ze een ander profiel of een ander vak hebben gekozen door te overleggen met de decaan wat een goede beslissing zou zijn. Havo-leerling 1 van school 2 zegt hierover:

‘‘Zeg maar ik heb eerst wou ik CM doen maar uiteindelijk ja ben ik, is EM precies hetzelfde en de decaan zo ja EM dat is wat beter voor op je diploma. Dus ja dus toen heb ik toch wel voor EM gekozen.’’

Uit de interviews blijkt dat volgens de leerlingen de decaan niet op elke leerling invloed heeft gehad. Tien leerlingen geven aan dat de decaan weinig hulp heeft geboden tijdens het proces van het maken van de profiel- en vakkenkeuze. Na de vraag of de leerlingen iets hadden aan wat de decaan vertelde, zegt havo-leerling 3 van school 8: ‘‘Nou niet heel veel ofzo.’’. Leerling 2 bevestigt dit. Daarnaast geven tien leerlingen aan dat de (weinig) hulp die geboden is niet nuttig is bij de keuze. Deze leerlingen benoemen personen, zoals ouders, leraren of broers en zussen als de mensen die bij de profiel- en vakkenkeuze helpen. Ook geven drie leerlingen aan dat ze de decaan één keer hebben gezien en dat alles rondom de profiel- en vakkenkeuze met de mentor is besproken.

Behoeftte en advies van leerlingen

Zoals is beschreven is de rol van de decaan niet door alle leerlingen als nuttig ervaren. Een paar leerlingen hebben tijdens het interview hun behoeften of advies laten doorschemeren wanneer het om de rol van de decaan gaat. Vwo-leerling 2 van school 6 zegt over de decaanlessen waar met het programma decaan.net wordt gewerkt: ‘‘eigenlijk zou ik dat weglaten eerlijk.’’. Dit wordt door leerling 2 en 3 van dezelfde school bevestigd. Daarnaast geeft vwo-leerling 2 van school 6 aan dat ze behoefte heeft gehad aan meer kennis over de vakken in de bovenbouw. Als voorbeeld zegt de leerling: ‘‘Je had veel beter (...) iets van filmpjes kunnen laten zien van dit is scheikunde bovenbouw en dit is natuurkunde, wat interesseert je nou het meest?’’. Vwo-leerling 1 van school 8 zegt dat ze ‘‘misschien iets

meer (...) individuele gesprekken'' had willen hebben met de decaan of de mentor. Ook vindt gymnasium-leerling 1 van school 11 dat ''ze meer persoonlijke tijd hadden moeten maken voor ons, in plaats van (...) op de computer heel veel doen'' en dat op school ''iemand [moet] zijn die er veel van af weet van profiel''. Dit kan volgens de leerling de decaan zijn.

Discussie

In dit onderzoek is de rol van de decaan bij het maken van de profiel- en vakkenkeuze vanuit het perspectief van havo- en vwo-leerlingen onderzocht. Het korte antwoord hierop is dat de decaan voor de meeste leerlingen een rol speelt bij de profiel- en vakkenkeuze. De decaan heeft voornamelijk een rol als informatiebron en kan van invloed zijn op de keuze volgens de leerlingen. Dit is in verband te brengen met de sociaal-cognitieve carrière theorie (SCCT) aangezien de resultaten laten zien dat de sociale omgeving, in dit geval de decaan, een rol speelt bij loopbaankeuzes volgens de leerlingen (Dutta et al., 2019).. Er is echter veel variëteit tussen de perspectieven van leerlingen. De rol van de decaan wordt niet door alle leerlingen als nuttig en van invloed ervaren bij het maken van de keuze. Sommige leerlingen geven aan dat niet de decaan heeft geholpen, maar andere personen, zoals de ouders, leraren of broers en zussen.

Uit de resultaten blijkt, wanneer het gaat om de rol van de decaan als informatievoorzieners, dat voor 80% van de geïnterviewde havo- en vwo-leerlingen geldt dat de decaan lessen geeft over de profiel- en vakkenkeuze. Dit is in overeenstemming met eerder onderzoek van Borghans et al. (2015) waaruit blijkt dat de decaan informatie en voorlichting biedt over de keuze. Bijna de helft van de leerlingen geeft aan dat er mogelijkheid is tot het hebben van een gesprek de decaan over de keuze. In 20% van de gevallen heeft een verplicht gesprek met de decaan plaatsgevonden over de daadwerkelijke keuze. Wanneer het gaat om de rol van de decaan bij de daadwerkelijke profiel- en vakkenkeuze geeft de helft van de leerlingen aan dat de decaan hierop invloed heeft gehad. Bij deze leerlingen speelt de decaan dus een relevante rol. Dit is in overeenstemming met het onderzoek van Siddiky en Akter (2021) dat decanen, mentoren en leraren een belangrijke rol spelen bij de profiel- en vakkenkeuze van de leerlingen. Dan met name decanen spelen hierbij een significante rol, aldus Siddiky en Akter (2021). Wat opvallend is, is dat bij de scholen waar de decaan een grote rol speelt bij het bieden van informatie en individuele gesprekken voert met leerlingen, de leerlingen aangeven dat de decaan invloed heeft gehad op de profiel- en vakkenkeuze. Iets minder dan een derde van de leerlingen heeft aangegeven dat de decaan weinig tot geen hulp heeft geboden bij het maken van de profiel- en

vakkenkeuze. De decaan is hier dan ook niet van invloed geweest op de profiel- en vakkenkeuze volgens deze leerlingen.

De contextuele factoren van de sociaal-cognitieve carrière theorie (SCCT) komen deels naar voren in de resultaten. Eén van die contextuele factoren zijn de omgevingsfactoren, waarbinnen de decaan valt (Dutta et al., 2019). De decaan speelt bij de helft van de leerlingen een belangrijke rol als omgevingsfactor. De decaan fungeert bijvoorbeeld als de persoon die obstakels bij het kiezen van het profiel en de vakken weg kan nemen en die van invloed is op de daadwerkelijke keuze. Daarnaast komt de contextuele factor persoonsfactoren naar voren (Dutta et al., 2019). Wanneer de decaan geen belangrijke rol heeft gespeeld bij het maken van de keuze, geven leerlingen aan dat er vanuit eigen wil en interesse van belang is geweest bij het kiezen. Hierbij is volgens de leerlingen geen hulp van de decaan nodig geweest, omdat het voor hen zelf duidelijk is. Hierbij kan de zelfeffectiviteit van de leerlingen een rol spelen. In deze context wordt met zelfeffectiviteit het vertrouwen bedoeld dat de leerling in zijn of haar bekwaamheid en capaciteiten heeft om de profiel- en vakkenkeuze weloverwogen te maken (Bandura, 1986).

Dit onderzoek heeft laten zien dat er verschil is tussen hoe de leerlingen de rol van de decaan ervaren. De helft van de leerlingen geeft namelijk aan dat de decaan van invloed is geweest op hun profiel- en vakkenkeuze en de andere helft geeft aan dat de decaan weinig of geen invloed heeft gehad. Door deze manier van onderzoek is het mogelijk om kennis te vergaren over wat de rol volgens de leerlingen inhoudt. Om een duidelijk beeld te kunnen vormen en om uitspraken te kunnen doen, zouden nog enkele aanbevelingen kunnen worden gedaan voor vervolgonderzoek.

Ten eerste is bij het analyseren van de data gebruik gemaakt van de gegevens van vijf scholengemeenschappen. Dit aantal zou er voor kunnen zorgen dat de onderzoekspopulatie niet geheel representatief is voor de doelpopulatie, namelijk de havo- en vwo-leerlingen van Nederland. Om te zorgen voor een meer representatieve onderzoekspopulatie zou de data van meer scholengemeenschappen geïnccludeerd moeten worden in mogelijk vervolgonderzoek. Hierdoor kunnen conclusies met meer zekerheid worden vastgesteld.

Ten tweede zijn de interviews afgenomen in groepjes van drie leerlingen en een interviewer. Het is mogelijk dat de leerlingen elkaar beïnvloeden bij het geven van antwoorden. Zo is bijvoorbeeld een nadeel van interviews afnemen in focusgroepen dat het moeilijk is om over bedenkelijke onderwerpen te praten, omdat de respondenten zich niet genoeg bij elkaar op hun gemak voelen om daar uitgebreid over te spreken (Van Assema et

al., 1992). Om dit te voorkomen, zou bij vervolgonderzoek interviews individueel kunnen worden afgenomen.

Ten derde is het voor vervolgonderzoek van belang dat het codeerschema dat gedurende dit onderzoek ontwikkeld is op soortgelijke data wordt gebruikt, zodat de onderzoeker met zekerheid weet dat het schema inhoudsvalide is ten opzicht van alle thema's. Tijdens dit onderzoek zijn op twee verschillende manieren door twee onderzoekers gecodeerd. Tijdens het coderen is geen saturatiepunt bereikt. De data is niet voldoende geweest om alle mogelijke thema's er op toe te kunnen passen.

Ten vierde is een aanbeveling voor vervolgonderzoek om meer door te vragen op de onderwerpen die voor het onderzoek van belang zijn om de informatie zo goed mogelijk uit te diepen. Zo wordt een completer beeld vergaard wat van belang is om de uiteindelijke onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden. Dit kan gedaan worden door bijvoorbeeld door te vragen naar op wat voor manier de decaan precies van invloed is geweest en om dit met concrete voorbeelden uit te leggen.

Tot slot volgt uit het onderzoek praktische aanbevelingen voor de decaan. De leerlingen geven als advies dat de decaan meer informatie moet bieden over wat de vakken in de bovenbouw inhouden. Ook geven sommige leerlingen aan behoefte te hebben aan meer persoonlijke begeleiding bij de profiel- en vakkenkeuze van de decaan. Daarnaast is een aanbeveling dat het voor de leerlingen van belang kan zijn dat de decaan veel informatie biedt over de profiel- en vakkenkeuze en hierover het individuele gesprek aangaat met leerlingen. De leerlingen die een gesprek hebben gehad met de decaan hebben dit als behulpzaam en prettig ervaren. De decaan is volgens hen in staat om eventuele twijfels over de profielkeuze weg te nemen. Kortom, is het van belang dat de decaan fungeert als een persoon die informatie biedt over de profiel- en vakkenkeuze, open staat voor en initiatief neemt om een individueel gesprek met leerlingen te hebben en twijfels weg kan nemen door het bieden van opties en consequenties van bepaalde profiel- en vakkenkeuzes om zo goed mogelijk aan te sluiten bij de ondersteuningsbehoeften van de leerlingen.

Literatuur

- Ardura, D., Zamora Ángela, & Pérez-Bitrián Alberto. (2021). The role of motivation on secondary school students' causal attributions to choose or abandon chemistry. *Chemistry Education Research and Practice*, 22(1), 43–61.
<https://doi.org/10.1039/d0rp00168f>

- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. (Ser. Prentice-hall series in social learning theory). Prentice-Hall.
- Bolkan, S., Pedersen, W. C., Stormes, K. N., & Manke, B. (2021). Predicting 4-Year Graduation: Using Social Cognitive Career Theory to Model the Impact of Prescriptive Advising, Unit Load, and Students' Self-Efficacy. *Journal of College Student Retention: Research, Theory & Practice*, 22(4), 655–675.
- Borghans, L., Golsteyn, B. H. H., Stenberg, A., & van Wouwe, J. (2015). Does expert advice improve educational choice? *Plos One*, 10(12), 0145378.
<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0145378>
- Bryan, J., Moore-Thomas, C., Day-Vines, N., & Holcomb-McCoy, C. (2011). School counselors as social capital: The effects of high schoolcollege counseling on college application rates. *Journal of Counseling and Development*, 89, 190–199.
- Bryan, J., Kim, J., & Liu, C. (2022). School counseling college-going culture: counselors' influence on students' college-going decisions. *Journal of Counseling & Development*, 100(1), 39–55. <https://doi.org/10.1002/jcad.12408>
- Chinyamurindi, W. T., Hlatywayo, C. K., Mhlanga, T. S., Marange, C. S., & Chikungwa-Everson, T. (2021). Career decision-making amongst high school learners: A descriptive-exploratory study from South Africa. *Cypriot Journal of Educational Sciences*, 16(1), 129-147. Doi: 10.18844/cjes.v16i1.5516
- Dagogo, I. T., Davidowitz, B., & Taylor, D. L. (2019). Third Year University Students' Accounts for Choosing Chemistry. *African Journal of Research in Mathematics, Science and Technology Education*, 23(2), 135–144
- Dutta, A., Kundu, M., Washington, R., Chan, F., Iwanaga, K., Bezyak, J., & Cardoso, E. (2019). Social-cognitive career theory variables as mediators for the relationship between deep learning and goal persistence in african american college students with disabilities. *Journal of Vocational Rehabilitation*, 50(2), 183–192.
<https://doi.org/10.3233/JVR-180999>
- Garcia, P. R. J. M., Restubog, S. L. D., Toledano, L. S., Tolentino, L. R., & Rafferty, A. E. (2012). Differential moderating effects of student- and parent-rated support in the relationship between learning goal orientation and career decision-making self-efficacy. *Journal of Career Assessment*, 20(1), 22–33.
- Lent, R. W., Brown, S. D., & Hackett, G. (2000). Contextual Supports and Barriers to Career Choice: A Social Cognitive Analysis. *Journal of Counseling Psychology*, 47(1), 36–49.

- Kaenders, R., & Top, J. (2003). Het zit hem in de derde klas. *Nieuw Archief voor Wiskunde*, 4, 302-303.
- Korpershoek, H., Kuyper, H., & Werf, M. P. C. van der. (2006). *Havo-5 en vwo-5 en de tweede fase : de bovenbouwstudie van vocl'99*. GION, Gronings instituut voor onderzoek van onderwijs, opvoeding en ontwikkeling.
- Murcia, K., Pepper, C., & Williams, J. (2020). Youth STEM Career Choices: What's Influencing Secondary Students' Decision Making. *Issues in Educational Research*, 30(2), 593–611.
Geraadpleegd via: <https://search.informit.org/doi/10.3316/informit.266265177906130>
- Salami, S. O., & Aremu, A. O. (2007). Impact of Parent-Child Relationship on the Career Development Process of High School Students in Ibadan, Nigeria. *Career Development International*, 12(7), 596–616.
- Siddiky, M. R. & Akter, S. (2021). The students' career choice and job preparedness strategies: A social environmental perspective. *International Journal of Evaluation and Research in Education (IJERE)*, 10(2), 421-431.
- Timmer, M. (2013). *Profielkeuze traject Isendoorn college onder de loep*. (Master's thesis, University of Twente).
- Van Langen, A., Rekers-Mombarg, L., & Dekkers, H. (2006). Exact kiezen na de invoering van profielen in Havo en VWO. *Pedagogische studiën*, 83(2), 122-138.
- Van Assema, P., Mesters, I., & Kok, G. (1992). Het focusgroep-interview: een stappenplan. (*The focus group interview: stepwise guidelines.*) *TSG (Dutch Journal of Health Sciences)*, 7, 431-7.

Bijlage 1

Codeboom

Rood = na codering bedachte thema's

Groen = na codering nieuwe/ aangepaste codes

Zwart = eerste keer coderen

